

ABDOMINAL O'SMALAR TARQALISHI, KOLOREKTAL O'SMALAR DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASH CHORA TADBIRLARI

Muzaffarov Dilshodbek

Abdurahimov Nurmuhammad

O'zbekiston, Toshkent shaxri, Toshket davlat tibbiyot universiteti

Toshket davlat tibbiyot universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20080745>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 04-may 2026 yil

Ma'qullandi: 06-may 2026 yil

Nashr qilindi: 08-may 2026 yil

KEYWORDS

Abdominal, gastrointestinal, sinxron, metoxron, gastroskopiya, kolonoskopiya, metastaz, skrining, rezeksiya va ektomiya.

ABSTRACT

Abdominal o'smalar (gastrointestinal trakt neoplazmlari) dunyo bo'yicha yuqori morbidite (kasallanish darajasi) va mortalite (o'lim darajasi) bilan bog'liq kasalliklar hisoblanadi. Ular oshqozon, yo'g'on ichak, rektum va boshqa ichki organlarda rivojlanadi. Kolorektal neoplazmlar, ayniqsa, sinxron (bir vaqtda) va metoxronik (keyinchalik) o'smalar sifatida uchrashi mumkin. Klinik jihatdan, o'smalarining erta aniqlanishi va samarali davolash bemorlarning prognozi va hayot sifati uchun muhimdir. Oshqozon saratoni bilan kasallangan bemorlarning 35–40% da kolorektal neoplazm uchrashi aniqlangan. Shu sababli, oshqozon yoki boshqa abdominal neoplazm tashxisi qo'yilgan bemorlarda kolorektal skrining va erta diagnostika zarur. Abdominal o'smalar — qorin bo'shlig'idagi a'zolarida rivojlanadigan yaxshi yoki yomon sifatli o'smalardir. Ular oshqozon, jigar, ichaklar, oshqozon osti bezi va boshqa organlarda paydo bo'lishi mumkin. Asosiy belgilariga qorin og'rig'i, vazn yo'qotish, ishtaha pasayishi, ko'ngil aynishi va ich ketishi yoki qabziyat kiradi. Yomon sifatli o'smalar tez o'sib, metastaz berishi mumkin. Tashxis qo'yish uchun ultratovush (UZI), KT, MRT va biopsiya ishlatiladi. Davolash usullari o'smaning turiga qarab jarrohlik, kimyoterapiya yoki nurlanish terapiyasini o'z ichiga oladi. Erta aniqlash davolash samaradorligini oshiradi.

Kolorektal o'smalar ko'p hollarda 50 yoshdan oshgan bemorlarda uchraydi, erkaklarda ko'proq tarqalgan. Kolorektal neoplazmlar dunyo bo'yicha kolorektal saraton eng ko'p uchraydigan top o'n kasalliklar qatoriga kiradi. Sinxron kolorektal neoplazmlar oshqozon saratoni bemorlarida 35–40%, nazorat guruhida esa 15–20% atrofida uchraydi.

Bunga sabab premalign(kelajakda saraton kasalligiga aylanuvchi to'qima yoki hujayra) yo'g'on ichakda uchrashi hisoblanadi

Topografik jihatdan kolorektal o'smalar ko'pincha rektum va sigmoidal yo'g'on ichakda uchraydi.

Kasallik keltirib chiqaruvchi faktorlar: yosh >50, irsiy predispozitsiya, surunkali gastrit, noto'g'ri ovqatlanish, ortiqcha vazn, genetik mutatsiyalar (APC, p53, KRAS). Abdominal o'smalar etiologiyasi ko'p omilli bo'lib, irsiy moyillik, noto'g'ri ovqatlanish, surunkali yallig'lanish kasalliklari va zararli odatlar bilan bog'liq. Masalan, jigar o'smalari ko'pincha gepatit B va C infeksiyalari fonida rivojlanadi, ichak o'smalari esa poliplar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Klinik kechishi o'smaning joylashuvi va hajmiga qarab farq qiladi. Ba'zi hollarda bemor uzoq vaqt simptomlarsiz yuradi. Profilaktika sifatida sog'lom turmush tarzi, muntazam tibbiy ko'riklar va skrining tekshiruvlari muhim ahamiyatga ega. O'z vaqtida tashxis qo'yish kasallik oqibatlarini kamaytiradi.

Kolorektal o'smalarning diagnostikasi.

1. Endoskopik tekshiruvlar: O'sma abdominal sohada bo'lganda birinchi darajali aniq tekshiruv usuli- endoskopik tekshiruv hisoblanadi.

Kolonoskopiya: Eng standart va sezgir usul. Polip va o'smalarni aniqlash va ichak shilliq qavatidan biopsiya olish imkonini beradi.

Gastroskopiya: Oshqozon va o'n ikki barmoq ishak holatini va o'smalarni aniqlashda ishlatiladigan samarali tekshiruv usuli hisoblanadi.

1. Radiologik usullar:

MRT orqali tekshiruv o'tkazishni ham bir qancha avzalliklari bor.

Abdominal sohada uchraydigan o'smalarning joylashuvi va rivojlanganlik darjasini aniqlash va yumshoq to'qimalar holatini yaxshi ko'rsatib bera oladi.

PET- Pozitron emission tomografiya. O'sma hujayralarini tarqalishi (metastaz) va bir necha o'sma turlarini aniqlashga yordam beruvchi usul hisoblanadi. Abdominal o'smalarni diagnostika qilish bir necha bosqichdan iborat. Avvalo, shifokor bemorning shikoyatlari va anamnezini o'rganadi, so'ng fizik ko'rik o'tkazadi. Keyingi bosqichda instrumental tekshiruvlar muhim ahamiyatga ega: ultratovush tekshiruvi (UZI) qorin bo'shlig'idagi o'zgarishlarni aniqlashda dastlabki usul hisoblanadi. Kompyuter tomografiya (KT) va magnit-rezonans tomografiya (MRT) o'smaning hajmi, joylashuvi va atrof to'qimalarga tarqalishini aniq ko'rsatadi. Endoskopik usullar, masalan gastroskopiya yoki kolonoskopiya, ichki a'zolari bevosita ko'rish imkonini beradi. Yakuniy tashxis ko'pincha biopsiya orqali qo'yiladi, bunda o'sma to'qimasidan namuna olinib, gistologik tekshiruvdan o'tkaziladi.

Bundan tashqari, kompleks yondashuv muhim: parhez, simptomatik davolash va rehabilitatsiya choralariga amal qilish bemorning tiklanish jarayonini tezlashtiradi. Erta tashxis va to'g'ri tanlangan davolash strategiyasi abdominal o'smalarda prognozni sezilarli darajada yaxshilaydi.

Davolash chora tadbirlari:

Davolash metodlari o'smaning turiga, bosqichiga va bemorning umumiy holatiga bog'liq. Jarrohlik usuli ko'p hollarda asosiy davolash bo'lib, o'smani to'liq olib tashlashga qaratiladi. Yomon sifatli o'smalarda kimyoterapiya keng qo'llanadi, u o'sma hujayralarini yo'q qilish yoki ularning o'sishini sekinlashtirishga xizmat qiladi. Nurlanish terapiyasi ham ayrim holatlarda samarali bo'lib, ayniqsa o'sma aniq chegaralangan bo'lsa qo'llanadi. So'nggi yillarda maqsadli terapiya va immunoterapiya kabi zamonaviy usullar ham joriy etilib, davolash natijalarini yaxshilamoqda.

Jarrohlik:

Kolorektal o'smalarning asosiy davolash usuli.

O'smaga qarab: polipektomiya(polip hujayralarni olib tashlash), segmental rezektsiya(organ yoki to'qimani malum qismini olib tashlash) amaliyotlari qo'llaniladi.

Kimyoterapiya :

O'smalarning malign darajasi va metastazga qarab ishlatiladi.

5-FU, oxaliplatin va irinotekan asosiy ishlatiladigan preparatlar hisoblanadi.

Radioterapiya :

Rektal o'smalar uchun preoperativ(operatsiya oldi) yoki postoperativ (operatsiyadan so'ng) qo'llaniladi. O'smalarni kamaytirish va qayta rivojlanishini oldini olish maqsadida ham qo'llaniladi.

Endoskopik davolash:

Erta bosqichdagi polip va kichik o'smalar uchun EMR (Endoskopik shilliq qavat Rezeksiyasi) yoki ESD (Endoskopik shilliqosti qavat). Bu usul o'sma hujayrasini erta aniqlanganda davolash yaxshi natija beradi.

Skrining va profilaktika:

50 yoshdan oshgan bemorlar uchun muntazam kolonoskopiya.

Oila tarixida uchragan bo'lsa 40 yoshdan skrining tavsiya etiladi.

Sog'lom ovqatlanish, jismoniy faollik va ortiqcha vazndan saqlanish eng yaxshi tavsfiyalar hisoblanadi.

Muhokama: Tashxis qo'yishda abdominal sohadagi o'smalarni aniqlashda birinchi darajali usul - endoskopik tekshiruv hisoblanadi. Bu usul bir vaqtini o'zida ham diagnostik ham davolash amaliyoti bo'lib hizmat qiladi. Agar o'sma bachadon yoki shunga o'xshash organda uchraydigan bo'lsa bu usul unchalik ham samara bermaydi. Bunday holatda MRT yoki MSKT tekshiruvi maqul keladi. Davolash tadbirida esa endoskopik usul faqat erta aniqlangan o'smalar uchun. Agar o'sma kech aniqlansa segmental rezektsiya, kolektomiya yoki kimyoterapiya chora tadbirlarini qo'llash maqsad muvofiq bo'ladi. Abdominal o'smalar bo'yicha muhokama qismida kasallikning murakkabligi va ko'p omillarga bog'liqligi alohida ta'kidlanadi. Ushbu o'smalar turli organlarda rivojlanishi sababli ularning klinik belgilari bir-biridan farq qiladi, bu esa erta tashxis qo'yishni qiyinlashtiradi. Ko'pincha bemorlar dastlabki bosqichda aniq simptomlarni sezmaydi, natijada kasallik kech bosqichda aniqlanadi. Shu bois skrining va muntazam tibbiy ko'riklarning ahamiyati katta.

Muhokamada shuningdek diagnostika usullarining samaradorligi solishtiriladi. Masalan, UZI tez va qulay usul bo'lsa-da, ba'zi hollarda yetarli aniqlik bermaydi, KT va MRT esa batafsil ma'lumot beradi, lekin ularning narxi yuqoriroq. Biopsiya esa eng ishonchli usul sifatida tashxisni tasdiqlaydi.

Davolashga kelganda, har bir bemor uchun individual yondashuv zarurligi muhim jihat hisoblanadi. Jarrohlik, kimyoterapiya va nurlanish terapiyasining kombinatsiyasi ko'pincha eng yaxshi natija beradi. So'nggi yillarda immunoterapiya va maqsadli terapiya kabi yangi usullar ham qo'llanilib, davolash samaradorligini oshirmoqda.

Shu bilan birga, muhokama jarayonida profilaktika, sog'lom turmush tarzi va erta aniqlashning roli alohida e'tiborga olinadi. Ilmiy tadqiqotlar davom etmoqda va kelajakda yanada samarali davolash usullari yaratilishi kutilmoqda.

Xulosa. Abdominal o'smalar, xususan oshqozon va kolorektal neoplazmlar, yuqori tarqalish va klinik muhim ahamiyatga ega. Xulosa qilib aytganda, abdominal o'smalar murakkab va jiddiy kasalliklar guruhiga kiradi. Ularning rivojlanishi turli omillarga bog'liq bo'lib, erta bosqichda aniqlash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy diagnostika usullari kasallikni aniqlashni osonlashtiradi va davolash samaradorligini oshiradi. Davolash individual yondashuvni talab qiladi va ko'pincha kompleks usullar qo'llaniladi. Sog'lom turmush tarziga rioya qilish, zararli odatlardan voz kechish hamda muntazam tekshiruvlardan o'tish profilaktikaning asosiy choralari. Shunday qilib, abdominal o'smalar bilan kurashishda erta tashxis va to'g'ri davolash hal qiluvchi ahamiyatga ega. Oshqozon saratoni bemorlarida kolorektal o'smalarning bir vaqtda uchrashi yuqori bo'lib, sinxron o'smalarni aniqlash va davolash zarur. Klinik amaliyotda kolonoskopik skrining, jarrohlik, kimyoterapiya va profilaktik choralar bemorlar salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi. O'sma hujayralari qancha erta aniqlansa ularni davolash choralari ham oson ham xavfsiz amalga oshiriladi. Yakunda shuni ta'kidlash kerakki, abdominal o'smalar nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy muammo ham hisoblanadi. Ular bemorning hayot sifatini sezilarli darajada pasaytiradi va uzoq muddatli davolashni talab qiladi. Har bir inson o'z sog'lig'iga e'tiborli bo'lishi, shubhali belgilar paydo bo'lsa darhol shifokorga murojaat qilishi zarur. Zamonaviy tibbiyot yutuqlari tufayli ko'plab o'smalar muvaffaqiyatli davolanmoqda. Shuningdek, profilaktika choralariga amal qilish, to'g'ri ovqatlanish va jismoniy faollikni saqlash kasallik xavfini kamaytiradi. Shu bilan birga, aholining tibbiy savodxonligini oshirish ham muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9651982/>
2. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26107357/>
3. <https://scientific-jl.com/mod/issue/view/25>
4. <https://scientific-jl.com/mod/article/view/700>
5. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://arxiv.uz/&ved=2ahUKEwi0sq_9toCTAxXK_7sIHTHfEwgQFnoECC4QAQ&usg=AOvVaw374cQGoCoBW73lbi_k-qB9